

Eere-Voorzitter :
Jérôme VAN COILLIE

Secretariaat :
Torhout-Steenweg, 193

Voorzitter :
Am. DE GROOTE

Nr 12

September 1933

Xe LANDJUWHEELWEDSTRIJD

1933

KONINKLIJKE SCHOUWBURG – OOSTENDE

Eerste Beurtoptreding

Zondag 17 September, te 3 uur stipt

VLAAMSCH EN VRIJ
ZWEVEGEM

DE ZONDERLINGE GAST

door Anton VANDE VELDE

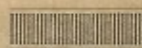
Tweede Beurtoptreding

Zondag 24 September te 3 uur stipt

HOOP EN LIEFDE
MOLENBEEK

SONNA

door Jan FABRICIUS

Hotel Piccadilly

Leopoldplaats, Oostende

Eigenaar: E. FENGER

LAATSTE COMFORT
TELEFOON 47

Warm en koud loopend water — Centrale verwarming.

Biljartzaal — Zaal voor vergaderingen en feestmalen - Beste consommaties - Gematigde prijzen.

BIEREN: Dortmunder Union — Walsheim, Export Vandenheuvel en Wielemans.

Koud Buffet — Sandwichs

Aan te bevelen: Choucroute à l'Alsacienne

Lokaal

der "Hendrik Conscience's Vrienden" en der "Vrienden van het Nederlandsch Tooneel"

Alle tooneelvrienden gaan na de vertooring naar

"Piccadilly"

Alb. Blomme
en Zoon
Wijnhandel

Tel. 20

Joseph II straat, Oostende

*Depositariissen van de
CHAMPAGNEN:*

Vve Clicquot & Louis Roederer,
Reims

Sarrasson Père & Fils, Epernay

Kressman — Bordeaux

Verscherre & Co — Beaune

Producten LAVA

Voor alle herstelling van

Daken in zink of beton,
Platforms, Dakgoten,
wakke muren,

gebruikt de
Producten

LAVA

10 jaar waarborg.

Voor alle inlichtingen
gelieve men zich te wenden

10^a Kerkstraat, Oostende

Telefoon 1846

Ons Tooneelblad.

—o—

Ter gelegenheid van den Tienden Landjuweelwedstrijd, ingericht door de Hendrik Conscience's Vrienden te Oostende, wordt aan ons tooneelblad, dat sedert 1929 verschijnt, een zekere uitbreiding gegeven.

Dit jaar zal het op zes nummers verschijnen en evenals vorige jaren besprekingen ten beste geven van de op te voeren stukken, en tevens relaas over interviews met de auteurs.

Zoo krijgen we in dit nummer : Op interview bij Anton Vande Velde. Later komen : " Een uurtje met Cyriel Verschaeve ", " August Monet en De Ring Van Gyges ", " Te Deurle aan de Leie bij Gaston Martens ", enz.

De zes nummers van het tooneelblad worden kosteloos gezonden aan alle abonneuten aan den Landjuweelwedstrijd en aan alle eereden der Conscience's Vrienden.

Het eerste nummer wordt kosteloos gezonden aan alle tooneelkringen van Vlaamsch-België. De kringen en hun leden die verlangen de vijf volgende nummers te ontvangen worden verzocht op post-checkrekening n° 119005 van onzen schatbewaarder M. Max Clipet, de som van ZES FRANK te storten of dit bedrag op een andere manier aan den Heer Clipet, Torhoutsteenweg Oostende, te doen geworden.

Wij durven hopen dat vele tooneelliefhebbers ons blad zullen lezen.

De inrichting van den 10ⁿ Landjuweelwedstrijd

De prijskamp gaat door gedurende de maanden September, October, November en December van het jaar 1933.

Tien tooneelverenigingen van Vlaamsch-België nemen er deel aan ; negen dingen naar het " Landjuweel ", — een zilveren beker geschonken door Z. M. Koning Albert I — de tiende, de " Hendrik Conscience's Vrienden ", geeft de laatste vertooning buiten wedstrijd. Op deze vertooning wordt de uitslag bekend gemaakt.

Naast het " Landjuweel " worden 5 geldprijzen uitgelooft : 3000, 2500, 2000, 1500 en 1000 fr. en verschillende bijzondere prijzen : een prijs voor eenheid en zuiverheid van uitspraak, een prijs voor de beste enscenering, een prijs voor de beste beroepspeelster, een prijs voor de beste tooneelliefhebster, een prijs voor den besten liefhebber-tooneelleider, vermeldingen voor de beste tooneelspelers-liefhebbers.

De vertooningen hebben plaats in den Koninklijken Schouwburg, 's Zondags, telkens te 3 uur namiddag, zeer stipt, op volgende data :

September	—	—	17	24
October		8	15	— 29
November	5	—	19	26
December	—	10	17	

Na het halen van het doek heeft niemand meer toegang tot de zaal.

De prijzen van de plaatsen zijn als volgt vastgesteld :

1^e reeks : orkestzetels 1 serie, baignoires, 1^e vóór-balkon, 1^e vóórloges 15 fr.

2^e reeks : orkestzetels 2^e serie, 1^e zijbalkon, 1^e zijloges, 2^e vóórloges : 12 fr.

3^e reeks : 2^e zijbalkon : 8 fr.

4^e reeks : 3^e balkon : 5 fr.

ABONNEMENTEN voor de tien vertooningen worden uitgegeven aan de volgende prijzen :

1^e reeks : 100 fr.

2^e reeks : 80 fr.

3^e reeks : 50 fr.

4^e reeks : 40 fr.

De Leden van de Conscience's Vrienden die gedurende het tooneelseizoen 1932-1933 over een zeker aantal abonnementen beschikten, kunnen hetzelfde aantal abonnementen bekomen aan volgende bijzondere prijzen :

1^e reeks : 80 fr. in plaats van 100.

2^e reeks : 65 fr. in plaats van 80.

3^e reeks : 45 fr. in plaats van 50.

4^e reeks : 35 fr. in plaats van 40.

OP INTERVIEW bij Anton VAN DE VELDE

Jawel, lezer, het was een echt interview, we drongen bij Anton Van de Velde binnen, tot in zijn studio, waar we een uurtje recht gezellig, eenvoudig en gemoedelijk zaten te praten. We kregen er zelfs, — maar dat heeft met tooneel niets te maken, hoor, — van een vriendelijke dame op een zeer bescheiden manier, een lekker kopje koffie en beschuitjes.

Die Anton Vande Velde is een interessante kerel, hoor, en daardoor bleven de beschuitjes onaangeroerd staan, hetgeen me naderhand wel een beetje wroeging verschaftte, omdat ik toen dacht dat de vriendelijke bescheiden dame het misschien niet mooi vond, dat we er niet eentje van opknabbelden.

Mevrouw, u mag niet boos zijn ; moest u weten — het weze tot mijn groote schande bekend — welk een liefhebber van beschuitjes ik ben dan zou u ook begrijpen, dat alleen belangstelling voor hetgeen Anton Van de Velde ons zeide, mij die lekkere beschuitjes deed vergeten.

Ik hoop later nog eens in de gelegenheid te zijn met hem te praten. Opgepast voor de beschuitjes dan !

Laten we eerst eens iets vertellen om beter ons onderhoud te doen begrijpen.

Anton Van de Velde behoort tot den groep der « jongeren » die men na den oorlog heeft bestempeld met den naam « vernieuwers ». Ge weet toch, dat met het eindigen van den wereldoorlog

een periode aanvang nam, gekenmerkt door een waren drift naar totaal nieuwere en ongekeerde ontplooiing van het kunstleven op alle gebied, en dat schilders, beeldhouwers, letterkundigen, tooneelschrijvers van alle landen aan 't zoeken gingen hoe ze best konden afbreken met het vooroorlogsche, waarvoor enkelen, ten onrechte wel een beetje roekeloos de schouders ophaalden. Ze wilden nieuwere banen op, al zouden dezen voor enkelen ook leiden tot de meest onbegrijpelijke kunstvormen.

Eenige vernieuwers werden alleen door een soort « élite » begrepen, maar slaagden er nooit in den kunstzin van een kleine meerderheid naar hun opvatting te doen evolueeren. Het snobisme zal wel een groote rol gespeeld hebben in den betrekkelijken bijval van deze vernieuwers « à outrance ». Wat blijft er thans nog van hen over?

In Vlaanderen worden lofwaardige pogingen gedaan door Dr De Gruyter, G. Maes, Jan Poot, Herman Van Overbeke, Michel Van Vlaanderen, Johan De Meester en door het Katholieke Vlaamsche Volkstoneel, onder leiding van Anton Van de Velde.

Tot den groep Vlaamsche tooneelschrijvers die de vernieuwing zijn toegedaan behooren voornamelijk: Herman Teirlinck met: « Ik dien », « De vertraagde film », « De man zonder lijf »; Willem Putman met « De doode Rat », « Looping the loop »; Delbeke en Walschap met de « De vuurproef »; Pol de Mont met « Nuances »; Theodoor Verschaeren met « Zijn Excellentie Dansa », « Gokwaja » en last not least Anton Van de Velde met « De Zonderlinge Gast », « Christoffel », « Ste-Lutgardis », de twee « Tyl's », « Faust Junior », enz.

Anton VAN DE VELDE

De huidige crisis heeft aan dat snobisme den godsklop gegeven en misschien zullen de ware kunstenaars weer in 't licht komen te staan, nadat ze te lang beschaduwd waren door de excentriciteit van de pseudo-kunstenaars, die het snobisme wisten uit te baten.

Laten we bij de ware, de eerlijke kunstenaars blijven.

Op tooneelgebied werd in alle landen een ernstig verlangen naar vernieuwing vastgesteld. Als vernieuwende regisseurs zien we in Duitschland Max Reinhardt aan 't werk, in Frankrijk Jacques Copeau, Charles Dulin, Gaston Baty.

In Vlaanderen doet zich ook nog een ander literair verschijnsel voor, dat de naoorlogsche ontwakingsperiode kenmerkt, namelijk het ontstaan en de groei der Katholieke tooneelliteratuur, die tevens haar volle aandacht aan de vernieuwing op tooneelgebied schenkt.

Volgende woorden van Gerard Walschap zijn duidelijk:

« Wij willen een kunst die de uitdrukking is van het leven in dienst van het hoogste ideaal en tegelijk een middel tot levensverheffing. »

De katholieke tooneelliteratuur bezit een repertorium dat bij voorkeur godsdienstige of sociale

Voor uwe

PELSEN

wendt U ter trouwe tot het gekende HUIS

Coppyn-Vandeperre

A. Vanden Bossche, opvolger
Witte Nonnenstraat

Ge vindt er de grootste keus

Mantels • Pelsen • Vellen

AGENTSCHAP

Comptoir Immobilier

21, ROGIERLAAN, 21, OOSTENDE

Verkoop Verhuren Overnamen
Alle verzekeringen.

Specialiteit :

Discrete verkoop van Huizen
in stad.

Breuklijders,

*De beste breukbanden op
maat worden vervaardigd
in de firma*

+ Au Para +

G. Madelein-Buys

Gebreveteerde Breukmeester

Witte Nonnenstraat, 27

Oostende

N. B. — Koopt nooit breukbanden, die op
voorhand vervaardigd zijn, want
deze verergeren de breuken.

onderwerpen behandelt. Vroeger (in de vooroorlogsche periode) waren de onderwerpen meestal ontleend aan de Bijbelsche geschiedenis. Die « Bijbelstukken » waren doorgaans heilig van bedoeling, maar de rest...!

Verschaeve is de eenige die in het Bijbelgenre boven z'n omgeving optorent.

Wanneer we over Cyriel Verschaeve en zijn « Judas » zullen spreken, dan zullen we wellicht een woordje meer zeggen over de degelijkheid van die spelen, die hoegenaamd niets te maken hebben met patronagekunst.

Maar we hebben het nu voornamelijk over de jongeren, die blij geven van een streven naar verbreding van den gezichtseinder!

We noemen Herman Van Overbeke, Edward Amter, Constant Eeckels, Delbeke en Walschap, Dirk van Sina, Timmermans en Vetermans, Paul De Mont, Jef Crick en eindelijk weer onzen Anton Vande Velde.

Van hem bezit onze Vlaamsche tooneelliteratuur: *De zonderlinge gast*, *Christoffel*, *Het blanke kled*, *Tijl I*, *Ste Lutgardisspel*, *Halewijn*, *Tijl II*, *Faust Junior*, vertalingen van werken van Ghéon, Beaumarchais, Obey, Brochet, Zeller, Sorge, Hermann, enz., benevens een reeks werken voor jeugdtooneel (waaronder *Lotje Radèske*, *Radijs*) en een zestal boeken jeugdlectuur (deze laatste onlangs interprovinciaal bekroond). Van zijn oeuvre werden een paar stukken vertaald in 't Noorsch, in 't Fransch en in 't Duitsch. Sommige werden in Holland, Duitschland en Frankrijk gemonteerd.

En laten we nu tot het interview terugkomen.

Op een zeer ongelegen uur kwamen we bij den schrijver van « De zonderlinge gast » De vriendelijke bescheiden dame leidde ons naar een echte studio — geen fantasie studio — een echte, waar gewerkt wordt: een mooie geboetseerde kop van onzen gastheer, een paar schoone beelden, veel boeken... overal boeken, fotos aan de muren, en op de tafel een groote pijp. Die pijp voorspelde ons een goed onthaal.

Na de gebruikelijke voorstelling en een aanmoedigend « *Maakt het u gemakkelijk* » begon het gesprek!

We spraken over de vernieuwing op tooneelgebied.

— Men heeft veel geschermd met allerlei woorden op *iek* en op *isme*, niet waar M. Van de Velde? Gaat ge niet met ons akkoord dat er reeds veel is afgebrokkeld en dat de wind der vernieuwing een beetje gevallen is?

— Geef ons tooneel en ons tooneelonderricht, in ruil voor al te veel diletanterigheid, een degelijke, cultureel-, paedagogisch- en dramatischsterke leiding en ons tooneel komt alle crisis te boven.

— Gij hebt eens geschreven: « *Tooneel moet onze woordvoerder zijn voor de aktueele noden en ideeën. 't Gewone fait-divers, het nut- en futloose « geval » het geestverwoestende driehoeksgeleuter dagteekenen uit vervaltijd. Wij wenschen tooneel te zien, in 't licht der fantasie, als de ideëele en plastiese weergave van wat in de gemeenschap leeft en roert* ».

— Gij schijnt dus niet erg veel te houden van de weergave op het tooneel van het gewoon fait-

divers, nochtans berust het dagelijksch gebeuren heel dikwijls op diep psychologische grondvesten en het schijnt ons wel belangwekkend deze grondvesten op te zoeken, waardoor de voorstelling van het fait-divers een heel ander karakter krijgt.

— Ik heb eerbied voor alle gezonde moderne kunstuitingen in de tooneelliteratuur, maar ik zelf voel niets voor het fait-divers. Waar is het, dat de in schijn eenvoudigste gevallen een zwaren ondergrond *kunnen* verduiken, maar dat komt niet te pas op *mijn* terrein.

— Als ik uw werken eenigszins heb begrepen dan gaat gij uit van een idee en uit dat idee groeit het drama. Gij kiest uw personages zoo, om tot het best mogelijk begrijpen van dat idee te geraken?

— Inderdaad!

— Uw drama's zijn ideeëndrama's.

— Jawel!

— En van alle realistische banden hebt ge u zooveel mogelijk bevrijd?

— Ja!

— Hebt gij niet, als wij, vastgesteld dat er een neiging bestaat om tot het realisme terug te keeren omdat het publiek er meer voor gewonnen is?

— Persoonlijk doe ik geen concessie aan het publiek. Dat is trouwens nooit nodig. Geef publiek waarheid en schoonheid — de eene dient de andere — en publiek zal u trouw en dankbaar volgen.

— Er is in Vlaanderen een Katholiek tooneel ontstaan?

— Ja, maar dat katholiek tooneel is nog te weinig *tooneel*. Wilt ge tendens, uitstekend, maar geef die nooit tenzij in werk dat technisch hecht en vast op z'n pooten staat. Katholiek tooneel, ja, *maar dan ook tooneel* dat den mensch van dezen tijd te pakken krijgt in zijn waarachtigste binnenst!

— Mag ik dat bepalen met de formule van Lode Monteyne?

Zijn werk (Ant. Vande Velde) wil Katholiek zijn in essentie. Zijn werken « *De gekke gast* » en « *Christoffel* » waarin geen zuiver godsdienstige onderwerpen worden behandeld en de katholieke moraal niet opzettelijk als regulator van een conflict wordt gebezigd, zijn evenwel doordrongen van christelijken geest en van christelijke wijsheid!

— Jawel! En .. men mag nu al godsdienstig voelen of niet, toch staat ieder mensch voor zekere moeilijke problemen die zijn innerlijk wezen beheerschen. Het zoeken naar hun oplossing kan echter niet beletten dat wij in dit leven midden in de branding staan van het materialisme; daarom begrijp ik zoo goed dat het streven naar betere levensvoorwaarden tot in de letterkunde doordringt in vorm van sociale drama's.

Als schrijver heb ik me meer aangetrokken gevoeld door die vraagstukken van spiritueelen aard.

In werken als « *De zonderlinge gast* » plaats ik tegenover het menschelijk egoïsme in al zijn vormen, de dood, de onontkombare macht — onderdeel van Gods macht én van 't eeuwigheidsprobleem — die alle menschelijke kleinheid en ikzucht vernietigt, en tevens voor de menschelijke misère (Begga) rust en vrede en opgang brengt.

— En wat denkt ge over de ensceenering van een tooneelwerk. Zijt ge niet van meening dat de regisseur de alleenheerscher is en het werk inkleedt zooals hij het verkiest omdat hij het geschrevene slechts aanziet als een opgave, die hij naar persoonlijke opvatting ontwikkelt?

— Toch niet! (Anton Vande Velde dacht een oogenblik na).

Kijk eens hier! Neem eens eventjes aan dat ik beeldhouwer ben. Ik heb een beeld geboetseerd. Iemand komt het bekijken; hij klopt er een oor af en plaatst het naast het andere oor, dan klopt hij er ook den neus af en plaatst hem onder den kin. Dan vraagt hij me of ik het mooi vind! Mooi?!... Het is *mijn* beeld niet meer! De regisseur mag een tooneelwerk wel inkleeden, het interpreteren, maar de auteur moet er toch nog *zijn* werk in terugvinden.

Om een opvoering tot een volmaakt geheel te doen groeien, is de ideale formule: auteur-regisseur-acteur. En buitendien moet van 'n regisseur geëischt dat hij tevens teekenaar zij (dekor, kostuum, rekviziet), voldoende noties hebbe van *alle* tooneelmateriaal, voldoende plastische, phonetische, muzikale onderlegdheid hebbe, kortom dat hij *al* de vele snaren van zijn wonderinstrument wete te knijpen op zuivere, doelmatige manier. Er is, mits toepassing van *die* formule, geen mooier functie denkbaar.

— Hebt ge zelf ook gespeeld?

— Vroeger; na den oorlog was er, door teveel ander werk, minder gelegenheid.

— Hoe oud?

— Acht en dertig.

— Regisseur?

— Ja, drie jaar in het Vlaamsche volkstoneel, na Johan de Meester. Ik gaf daar mijn ontslag, *niet* om gezondheidsredenen, zooals in zekere pers werd gemeld, maar *wél* omdat de materiele middelen totaal ontbraken om nog langer de artistieke verantwoordelijkheid van de Volks-toneelleiding te assumeeren.

— En nu?

— Ik regisseeer thans voornamelijk in groepeerings die opwaarts willen en in onderwijsinstellingen. De laatste twee jaren gaf ik massa-vertooningen met honderden jonge elementen.

Calderon, Shakespeare, Dietzschmidt, Helderberg, Vondel en eigen werk kregen hun beurt. Steeds met heerlijk resultaat.

— Welke is de beste opvoering van « De Zonderlinge Gast »?

— De kring « Excelsior » te Lokeren gaf er eens een vrij goede interpretatie van.

— Hebt gij het stuk nooit zelf gemonteerd?

— Nooit.

— Hebt ge een bijzondere opvatting van de ensceenering van dit werk?

— Ik weet niet; ik heb er nooit ernstig over nagedacht.

— Toekomstplannen?

— Schrijven! Schrijven! En regisseeeren en tooneelles geven en onze Vlaamsche lectuur aanvullen met studie- en leeswerk. 'n Mensch kan tien keer en meer zijn leven vullen met de hem toegewezen taak... maar, jammer genoeg, komt de « Gast » steeds te vroeg voor elke driftig-werkende ziel...

Daarmee was het onderhoud afgeloopen. Hoe aangenaam het is met 'n kunstenaar te praten, men moet nooit misbruik maken van zijn gastvrijheid.

Wij namen afscheid van Anton Vande Velde, gelukkig dat we met een interessant mensch hadden kennis gemaakt... en, dan was ik persoonlijk nog erg blij om iets anders.

Bij het lezen van zijn werken had ik den indruk opgedaan dat Vande Velde « *se complait dans le pessimisme* ». Ik weet nu dat hij toch ook houdt van levensblijheid en dat maakt me gelukkig omdat ik het leven soms zoo mooi vind.

De Zonderlinge Gast

Deze noodzakelijk beknopte studie is geen korte inhoud, maar een poging om uit het werk de hoofdgedachte op te zoeken en den lezer duidelijk te maken wat de schrijver gewild heeft.

Anton Vandevelde behandelt in zijn werk « De Zonderlinge Gast » dat hij zelf betitelt een boosaardig dramatisch spel in fantastische kleuren, dit thema: Iedereen op aarde streeft naar macht en rijkdom, omdat alle hier berust op het bezit van macht en alleen hij ontzien wordt die machtig is!

Uit de keuze van zijn personages blijkt duidelijk dat de individuen uit alle standen van de maatschappij met dezelfde ziekte behebd zijn:

— de dief, het uitschot van de samenleving;

— de boer, de rijke grondbezitter, die bereid is met iedereen — ook met den duivel zoo noodig — een bondgenootschap aan te gaan als het hem niets kosten moet, maar opbrengt « Geen cent, Geen voedsel! wat een felle machtspreuk die alles opent, zelfs een boerenharte! »

— de onderwijzer-opvoeder, die geest en hart moet vormen en menschen wijsheid brengen; hij die de toekomst van het volk in handen heeft, die een symbool zou moeten wezen van goedheid, genegenheid en offervaardigheid, verlangt het meisje niet omdat hij haar bemint, maar om haar bruidschat;

— de man der wet, die boven alle stoffelijke belangen zou moeten verheven staan, laat zijn handelwijze afhangen van.... « stoffelijkheden die het leven dubbel zoet doen smaken... »

Het leven?... ikzucht, ikzucht,... grijpensgrage klauwen! Ook hij die goed doet, doet het niet om het goede zelf, maar uit eigen belang.

Het bezit van macht en rijkdom echter brengt geen geluk, maar baart integendeel dikwijls ellende.

De zucht naar roem en eer verdringt alle goede gevoelens. In de door egoïsme verdorpe harten is geen plaats meer voor medelijden. De eerste vraag door den boer gesteld bij het vernemen dat een lijk op den akker ligt is: werd niets gestolen? De dochter verkwijnt bij gemis aan genegenheid, aan liefde. En hoe kan het anders, want liefde, zooals de liefde 't vergt, bestaat niet. De wereld is ikzucht, zelfbelang, leugen en bedrog; menschenliefde, een akelig geraamte.

Waarom dan leven, is het niet veel beter te sterven vermits macht toch vergankelijk is en alleen de dood verlossing brengt? Voor den dood is immers iedereen gelijk en sterven brengt vrede. Dat doet hij weer het meisje zeggen, dat in het leven niets dan smart en ellende ondervond!

Het spreekt vanzelf dat de dood — de zonderlinge gast — die alles overheerscht, iedereen op heel behendige wijze in de doeken hult: den dief die de misdaad verpersoonlijkt, den meester, symbool van geleerdheid, het meisje en den rechter die respectievelijk de onschuld en de onfaalbare macht verbeelden.

Dergelijke thesissen behandelen voor het tooneel, kan gewaagd schijnen. Men zou wellicht geneigd zijn zich af te vragen of de opvoering niet zal ontwaarden in een dorre uiteenzetting van gedachten of droge samenspraken over een onderwerp dat weinigen zal bevallen.

Het weze echter gezegd, dat de schrijver een mooie, zangerige rijke taal gebruikt, en groote waarheden neerpent. Verschillende tooneelen zijn oprecht boeiend, het slot is machtig.

Onnoodig er aan toe te voegen, dat de verschillende rollen, vooral de titelrol moeten gedragen worden door sterke schouders, om het werk tot zijn volle recht te doen komen.

Hij werd op 30 September 1871 geboren te Assen. Tot zijn 12e jaar bezocht hij de lagere school en ging toen werken.

Na talrijke lotswisselingen als loopjongen trad hij in dienst in een drukkerij. Dit kunnen wij beschouwen als het begin van zijn carrière. Hier had hij wat hij zocht, hij kon er zijn leergierigheid voldoen. Hij wist er zich met een groote energie omhoog te werken.

Op achttienjarigen leeftijd cumuleerde hij de bediening van letterzetter met deze van draaier van de pers en van verslaggever.

Door deze geweldige inspanning oververmoeid kwam hij eens te laat op zijn werk; zijn patroon maakte hem een standje, waarop Fabricius wedervoer: « *Als ik hier voor drie werk, wil ik voor drie gerespecteerd worden en daar u dit niet doet, neem ik ontslag.* »

Toen ging hij naar Groningen. Hij las er op zekeren dag een advertentie waarin voor een drukkerij in Indië een chef gevraagd werd. Hij solliciteerde de betrekking en vertrok in December 1892 naar Batavia.

Hij werkte onvermoeibaar voort aan zijn ontwikkeling, en leerde Engelsch, Duitsch en Fransch.

In zijn ambt legde hij daarbij zooveel energie aan den dag dat hij twee jaar later bevorderd werd tot procuratiehouder en opdracht kreeg de uitgave voor te bereiden van een Maleisch blad.

Fabricius, meer heil ziende in een Soendaneesch blad vroeg of hij de uitgave er van mocht voorbereiden, waarop de firma hem meldde dat zij bij haar besluit bleef.

Hij deed toen als « Wilko De Hond » uit « De Rechte Lijn »: hij gaf zijn betrekking op. Hij stichtte zelf een Soendaneesch blad dat hij later voor een flink bedrag verkocht. In 1902 keerde hij naar Europa terug, waar hij een vijftal jaren later ten gevolge van het faillissement van een bank ongeveer zijn heel bezit verloor.

Onmiddellijk stond hij met nieuwe plannen klaar. Hij werd benoemd tot Directeur van « De Nieuwe Courant » te Den Haag.

In 1910 keerde hij terug naar Batavia waar hij « Het Bataviaansch Handelsblad » oprichtte, dat aanvankelijk drie maal per week verscheen en later met een ochtend- en avondeditie uitgegeven werd. Het resultaat van deze hernieuwde krachtinspanning was dat hij in 1914 de terugreis aanvaardde en sedert niet meer naar Indië terugkeerde.

Fabricius. De tooneelmensch.

De gezaghebbende criticus van het te Amsterdam verschijnende « Nieuws van den dag », de heer Rössing vertelt hoe Fabricius zijn eerste werk schreef.

Fabricius had zich de sympathie weten te verwerven van de artisten van « Het Haarlemsch Tooneel » waaronder Louis en Frits Bouwmeester. Deze laatste koesterde sedert lang de wensch eens naar Indië te kunnen gaan. Op zekeren dag, het was in 1906, ontmoette hij Fabricius.

— Beste vriend, de Hemel zendt me jou. Ik ga naar Indië, ja, naar Indië!

— Wanneer?

**HET IS
GEMAK
KELIJK!**

Koffie maken met
BUISMAN'S AROMA
is zeer gemakkelijk:
ledere bus bevat een
lepeltje voor de maat,
alsook de gebruiksaan-
wijzing om, een heer-
lijke tas koffie te maken.

B

UISMAN'S
AROMA

verlijnt de koffie

Dedoo van 1/8kg. met den kleine maat-
lepel kost slechts 3 fr. 25 en vervangt 1 kg. chicorei.
In alle goede specerijwinkels.

Kosteloze staaltjes. Buisman's Aroma
34, Huurl-Hamoirloan, Brussel

J. FABRICIUS.

— 0 —

Voor onze leden is Jan Fabricius geen onbekende meer; de meeste zijner werken werden immers reeds door onzen kring opgevoerd.

Nochtans willen we even, ter gelegenheid van de opvoering van het in Vlaanderen overbekende « Sonna », een woordje reppen over het leven van den kranigen « self-made » Fabricius.

— Wanneer? Als de tijd daarvoor rijp is. (Geen flauw begrip had Frits Bouwmeester hoe hij er komen zou en waar hij de reispennen zou halen).

— Bepaald, ik ga naar Indië en jij moet een stuk voor mij schrijven.

Fabricius lachte. Toch kittelden de woorden hem.

— Maar, Mijnheer Bouwmeester, al voel ik veel voor tooneel, toch ben ik daarom nog geen tooneelschrijver.

— Je bent het, kerel, waarachtig ik zie het aan je, ik hoor het aan je stem.

— Maar...

— Ik neem geen excuus aan. Je maakt voor mij een Indisch tooneelstuk en ik open er mee te Batavia.

Fabricius gaf zich in een vroolijke bui gewonnen en beloofde het te zullen probeeren.

In zes weken schreef hij « *Met den handschoen getrouwd* ». Het stuk was bestemd voor Frits, ... doch Frits was reeds gevlogen zonder het stuk. Zoo heeft Frits Bouwmeester in waarheid het in Fabricius sluimerende talent tot leven gewekt.

Nadat zijn werk door twee gezelschappen beleefd afgewezen werd, zond Fabricius het aan den Heer P. D. Eysden, Directeur van het gezelschap van den grooten schouwburg te Rotterdam. Deze deed het werk in Januari 1907 opvoeren. Zonder den Heer P. D. Eysden ware er misschien nooit een Fabricius in de tooneelbeweging getreden.

Sedert beheerschten twee menschen in Noord-Nederland de tooneelbeweging. Het waren Herman Heyermans en Fabricius.

Fabricius is de warmbloedige, die ras- en zielconflicten teekent zonder er zich om te bekommeren waar hij zijn menschen vindt.

Aan literatuur doet hij niet. Zijn stukken zijn enkel en alleen bedoeld om gespeeld te worden.

Zijn eerste drie werken spelen in Indië. Het zijn: « *Met den Handschoen getrouwd* » (1906), « *Eenzaam* » (1907) en « *De Rechte Lijn* » (1910). Plots verschijnen echter « *Onder een dak* » en « *Ynske* », beiden in 1914, waarin de actie zich plaatst op den buiten. Vooral met het tweede stuk verbaasde hij de critiek, doordat het zoo heel anders was ineengezet dan zijn vroegere werken. « *Onder één dak* » werd gebouwd naar het voorbeeld der klassiekers, de drie eenheden: eenheid van tijd, plaats en handeling vindt men er in terug. « *Ynske* » getuigt van een gelijksoortige techniek als bij Ibsens werk zonder daarom ook maar eenigszins den invloed te verraden van den Noorschen schrijver.

In Nederland zelf behaalde « *Ynske* » slechts een gering succes, doch in Noorwegen, te Christiania, werd de Noorsche vertaling avond na avond, voor uitverkochte zalen gespeeld.

Daarna verschenen weer verscheidene Indische werken: « *Totok en Indo* », een plantage idylle in twee bedrijven (1915). « *Sonna* », « *Dolle Hans* » en « *Nonni* » alle drie in 1916.

« *Sonna* » en « *Dolle Hans* » zijn in Vlaanderen overbekend en werden honderden malen gespeeld. De rol van « *Dolle Hans* » werd in Nederland door Henri Brondgeest wel 600 maal ge-

speeld. Het stuk is sedert de creatie meer dan 1000 maal opgevoerd geworden.

In « *Sonna* » komen er prachtige momenten voor, en de zware vrouwenrol stelt een actrice in de volle gelegenheid blijk te geven van haar talent: in het eerste bedrijf, waar ze tegenover haar zoon geplaatst wordt en hij haar niet herkent; waar ze hem daarna betast en snikkend aan zijn voeten zinkt, in het tweede bedrijf, de belofte van den komenden liefdesnacht, en ten slotte in het laatste bedrijf, wanneer ze gewaar wordt dat Bart haar Njo ontnemen zal en ze hem voorspelt, dat hij toch naar haar zal terugkeeren omdat hij van haar ras is.

Uit het feit dat « *Sonna* » door « *Dolle Hans* » werd opgevolgd meenen sommige critici te mogen besluiten dat Dolle Hans niemand anders is dan den opgegroeiden Njo die naar de voorspelling van zijn moeder, naar zijn ras terugkeert en de blanken vervloekt.

De grondgedachte die besloten ligt in « *Sonna* » vinden we terug in de woorden door de heldin op het einde van III uitgesproken: « Wij zijn geschikt om kinderen te krijgen, niet om ze op te voeden. De kinderen, die wij aan de Hollanders geven hebben betere dingen noodig dan de liefde van de moeder. Daarom nemen ze ons de kinderen af als ze nog klein zijn, net als bij een koe. Wij hebben geen ziel, wij schreien niet jaren lang, zoomin als een koe », en verder nog: « Wij zijn menschen, andere menschen dan U. heer. Wij hebben ons bloed, ons eigen Indisch bloed ».

In 1918 verschijnt « *Hein Roekoe* » waarvan de titelrol als geschreven was voor den grooten Bouwmeester. Het jaar daarop schrijft hij « *De Meteor* », het stuk dat feitelijk een gewijzigde « *Dolle Hans* » kan genoemd worden, alsook een blijspel « *De Reuzen van klein Bentink* » een werk zonder eenige pretentie, zooals Fabricius het zelf zegde.

Hij schreef ook enkele eenakters waarvan er slechts één een eenvoudig meesterwerkje mag heeten, nl.: « *Valse Champêtre* ». Men zal in de Nederlandsche tooneelletterkunde te vergeefs zoeken naar zoo'n juweeltje.

Dan volgt een periode van zwijgen... en plots verrast Fabricius ons met twee nieuwe werken, beiden getuigend van zijn groei: « *Demon* » en « *Seideravond* ».

« *Demon* » werd door « *De Broedermin* » uit Antwerpen in 1927 opgevoerd en zal onze leden nog lang in het geheugen blijven door de prachtige uitbeelding die er van geleverd werd.

Fabricius heeft in « *Seideravond* » het dramatische conflict uit « *Tohuwabohu* » den Joodschen roman van Sammy Gronemann dramatisch uitgewerkt. De vier acten van het stuk gaan in stijgende lijn. Het laatste bedrijf eindigt in een tooneel van ontzetting waarin hij de walgelijke hartstochten van den beestmensch plaatst tegenover het reinigend licht der eeuwigheid.

In 1930 verscheen nog van zijn hand een detectiven spel: « *De Butler* » een werk van mindere verdienste, dat scenisch een groote moeilijkheid oplevert.

Het volrijpe werk « *Demon* » waarin we een herboren Fabricius leeren kennen, waarin we

voelen een grooten vooruitgang én in een diepere psychologische ontleding der karakters én in de meer verzorgde dialoog, geeft ons de overtuiging dat Fabricius ons nog met goede speelstukken zal komen verrassen.

De Vrienden van het Nederlandsch Tooneel.

Zooals verleden jaar richt deze vereeniging een reeks van vier vertooningen in, te geven door het vermaarde gezelschap van den Koninklijken Nederlandschen Schouwburg te Antwerpen.

Het programma is als volgt vastgesteld:

Dinsdag 24 Oktober 1933: **HAMLET**

door *Shakespeare*.

Dinsdag 5 December 1933: **SCHULD EN**

BOETE door *Dostojesky*,

naar de bewerking van Gaston Baty.

ofwel: **DE NACHT VAN 17 APRIL**

naar het beroemd tooneelwerk "Tuzmadar"

door *Lajos Zilaky*.

Dinsdag 9 Januari 1934: **DE BAAS IN HUIS**,

naar het Amerikaansch blijspel "Broken Dishes"

door *Martin Flavin*.

Dinsdag 6 Februari 1934; Het wereldsukses

MEISJES IN UNIFORM,

door *Christa Winslô*.

Enkele abonnementen met prijsvermindering kunnen nog bekomen worden op het Secretariaat, 21, Rogierlaan, uiterlijk tot 1 Oktober.

In het volgend nummer van ons tooneelblad "Hendrik Conscience's Vrienden" zal van de hand van *Ary Sleeks* een artikel verschijnen over Bernard Shaw en dezes werk "Jeanne d'Arc".

Verder geeft D' D. Steyns een studie over Sophokles en "Antigone".

Zondag 8 Oktober voert de "Morgenster" uit Mechelen op

JEANNE D'ARC

door Bernard Shaw.

Zondag 15 Oktober voert de "Ghéonkring" uit Antwerpen op

ANTIGONE

door Sophokles.

Daar vele abonneuten aan den Landjuweelwedstrijd de vertooningen volgen ingericht door de "Vrienden van het Nederlandsch Tooneel", zal in het volgend nummer een studie verschijnen over **Hamlet** dat op Dinsdag 24 Oktober door het Gezelschap van den K. N. S. uit Antwerpen te Oostende wordt opgevoerd.

IS VERSCHENEN

Annemie

het lieve Zangspel

door M. SAVONIE en Aimé MOUQUÉ.

Storten op Postcheckrekening Nr 400314
de som van zeven frank.

OPGELET! OPGELET!

Nog altijd zijn

de Kleerwinkels

met

Paard en Jockey

bekend om hun fijne stoffen,
snit en prijzen.

Hoek Christina- en
Wittenonnenstraat

61, Alfons Pieterslaan, 61
Oostende

LET WEL OP!

Paard en Jockey

Aan Tooneelliefhebbers

die in groep vertooningen van den Landjuweelwedstrijd bijwonen, zal een vermindering op de prijzen der plaatsen worden toegestaan.

*Zeer
belangrijk.*

VOOR UWE

**GEVELSTEENEN
BOUWSTOFFEN
BOUWWAREN**

WENDT U TOT

Inr. **ROORYCK** Geb. N. V.

Sloepenstraat (T. 2138)
Prinsenlaan, 15 (T. 2013)

Alleenverkoopers van :

Gevelsteenfabriek "Ryckevorsel",
Vandenheuvel's Steenf. te Ryen
Kleiwarenfabriek "Tiglia",
Isoleerende Platen "Tentest",
Tegelfabriek van Roucourt

250.000 gladde en bezande gevelsteenen
in alle formaten en kleuren in magazijn.
Grootste keus, laagste prijs. - Fabriek van
porphyrite dallen 30x30. - Alle andere
bouwmaterialen in magazijn aan laagste
prijzen.

Huismoeders!

Voor al uw

KOLEN

*Inlandsche
Engelsche
Duitsche*

moogt gij U in volle vertrouwen wenden tot

HET HUIS

van **EMMERIK**

Hendrik Serruyslaan, Oostende

Tel. 503

Verzorgde waar! — Spoedige bediening!

Kent gij de

FIJNE BIEREN

Bock, Foncée, Golden
Lager Dark Lager

van de

BROUWERIJ CALDER

Frans Musinstraat, Oostende

Proeft ze !

Proeft ze !

Het Laatste Nieuws

meest verspreid en best
ingelicht Vlaamsch
dagblad met dagelijks
een kosteloos bijvoegsel

Ons Sportblad

Bureel en Redactie :

105-107, Em. Jacquainlaan
Brussel

**Aller oogen
zijn gericht
op**

**KWATTA'S
MANOEUVRE
CHOCOLADE**

Voor uwe sportartikelen, footballen,
enz., wend u tot

L. Deweert-De Roo

3, Steenweg op Thourout
(bij Leopold I Plaats) Oostende

Rijwielen "Uilenspiegel", "Spirit",
"Raleigh"

Groote keus van Kinderrijtuigen

Vermindering van Lasten

Steunt de Belgische Nijverheid

Haar producten zijn beterkoop en nochtans
zoo goed als de buitenlandsche.

KOOPT STEEDS

PALMEX : Huishoudzeep met palmolie ver-
vaardigd. 5 stukken voor 4 frank.

PALMOR : Voor zwaren wasch (met een
premie van 50 gr. SAFI) 1,20 fr. het pak.

SAFI : Bleekt zonder zon (met een premie
van 50 gr. PALMOR). 2,50 fr. het pak.

DELCA : Schijfjes voor fijnen wasch (met
model van breiwerk) 1,75 fr. het pak.

Belgische N. V. Palmafina

Werkhuizen :

Ertvelde (Gent)

Bureelen :

11, Handelsstraat, Brussel

Fr. WOUTERS

13, Capucienenstraat
Oostende

Aannemer van Glaswerken

Leveren van Glas,
Spiegelglas
Marbrite, Mastiek
Verzilverde spiegels
Luchtgevers
Vitraux, Dallen

op geheel de kust.

Tel. 208